
UNESCO, Brokers and Critical Success (F)Actors in Safeguarding Intangible Cultural Heritage

In 2013 the world celebrated the tenth anniversary of the *Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage/Convention pour la sauvegarde du patrimoine culturel immatériel*. The Convention was inspired by, but was also a reaction against, the effects of the Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage of 1972. The goals were to find new ways (“safeguard”) to speak about, to valorize, to facilitate transmission and to deal with “traditional culture” or “folklore”, to celebrate cultural diversity and to involve more actors like communities and groups. There was also international pressure and drive to construct an alternative for the notion of (protecting and promoting) “world heritage” as it was used for monuments and landscapes, in Europe ... and the rest of the world. On October 17th, 2003, the General Assembly of UNESCO accepted the text after two years of intensive negotiations and working towards a consensus between hundreds of diplomats and experts (anthropologists, ethnologists, “volkskundigen”, linguists, legal experts, activists from NGOs, ...). In 2006, after thirty countries had ratified it, the convention “entered into force” (article 34 of that Convention). One of the first main challenges was to make “operational directives”: interpretations of the vague wording in the articles of the convention text, criteria, proposals to allocate funds and to create instruments for implementing the convention ... Between 2006 and 2008 a series of meetings of the Intergovernmental Committee and many working groups of experts were organized and facilitated by the Secretariat (administration) of UNESCO, while more and more countries were ratifying the Convention. During this period, many of the experts who had constructed the convention text continued the discussion as members of the delegations of Member States in the first Intergovernmental Committee, or as (in the corridors participant) observers. The first version of a consolidated set of operational directives that Committee members could live with (representing a consensus), was ready in the early summer of 2008 and accepted by the General Assembly in June 2008. Now the Convention was really activated. As such, 2013 was not only the tenth birthday, but also the fifth operational work year of the Convention and its “operational directives”. These operational directives can be changed by the General Assembly of Member States and they have been slightly amended and updated (in the first place the criteria and procedures for the international lists mentioned in article 16 and 17 of the 2003

Convention) in 2010, 2012 and 2014. The last time the changes were partly based on the result of an evaluation of the 2003 Convention and its operational directives and how it was implemented in UNESCO and all over the world, conducted by the *Internal Oversight Service of UNESCO*.¹ In the last meeting of the Intergovernmental Committee in Baku and the General Assembly in Paris, the challenge was raised to provide more guidance and operational directives about safeguarding, addressing issues like sustainable development, tourism, commercialization, but also to reconsider the role relevant non-governmental organizations can take up in the implementation of the 2003 Convention. In contrast to the 2003 Convention text, the operational directives can be changed, expanded and reoriented.

Tenth anniversary: an opportunity to explore key challenges, constraints and possibilities

In 2013, UNESCO launched a worldwide appeal to all stakeholders involved in the safeguarding of intangible cultural heritage to explore the key challenges, constraints and possibilities related to its implementation. The tenth anniversary offered a wide range of actors the opportunity to organize and share activities at the occasion of the tenth anniversary of the 2003 Convention: feasts, symposia, campaigns, et cetera. A special web page brought together and announced all the initiatives: <http://www.unesco.org/culture/ich/en/anniversary>. From the member state Belgium, more specifically Flanders, an international colloquium was proposed and accepted for the programme and the website. The title was “ICH brokers, facilitators, mediators and intermediaries. Critical Success (F)Actors for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage”. The event took place in Brussels, at FARO, on November 6th, under the auspices of the Flemish UNESCO commission. The main organizers were FARO, tapis plein and the Vrije Universiteit Brussel/BREL, in cooperation with the Nederlands Centrum voor Volks-cultuur en Immaterieel Erfgoed (the Dutch Center for Intangible Heritage) and the ICH NGO Forum, the network of the NGOs attached to the UNESCO Convention for the safeguarding of ICH (for whom cultural brokerage is in fact the core-activity.) From Flanders the ICH network and platform www.immaterieelerfgoed.be participated. The title of the “ICH network” refers to a number of centers of expertise, based in Brussels and the Flemish region of Belgium and that are cultivating the safeguarding intangible cultural heritage paradigm: LECA-CAG-Het Firmament-Resonant-ETWIE-tapis plein and FARO. As the contribution by Casteleyn, Janssens and Neyrinck to this volume explains, the network also comprises the heritage cells in Flanders.

1 B. Torggler, E. Sediakina-Rivière and J.Blake, *Evaluation by the Internal Oversight Service of UNESCO's standard-setting work of the Culture Sector. Part I: 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Paris, 2013.

The network consists of a series of professionals that all share and cherish a profile and self-fashioning as “(cultural) heritage broker” and mediator. The notion of brokerage characterizes both the organizations as well as the people working there. In the Netherlands there is also a growing awareness of issues connected with brokering heritage and culture, and that is why the Dutch commission for UNESCO and the VIE joined the initiative begun by the partners in Bruges and Brussels. Before the Dutch ratification of the UNESCO Convention, VIE had already positioned itself in 2003 as a public folklore institution, conceptualizing its work as “cultural brokerage”. In this VIE was, just like the organizations in Flanders, inspired by discussions in the United States on this same issue, as shown in a booklet produced by VIE which tried to give a theoretical justification of its work, *Volkscultuur van en voor een breed publiek*.

The collection of articles in this volume can partly be considered as the “acta” or publication of the colloquium in Brussels in 2013. It has been complimented with additional contributions and essays from actors in the ICH NGO Forum. The announcement of the colloquium can still be found on the UNESCO website and it explains what the intention was:

“The 2003 Convention and the subsequent versions of the Operational Directives have significant effects on cultural heritage practices and policies in many nation-states and regions around the world. Which lessons can we draw from the implementation and evaluation of safeguarding plans and programmes for intangible cultural heritage? What works? What is missing? Can good practices from other heritage fields be inspiring? What can we learn from experiences in development aid, health care or other programmes, in which brokers and facilitators are active?

The central hypothesis we will explore is that the role of mediators, cultural brokers or facilitators is important for making safeguarding programmes and other participatory heritage processes work and succeed. Several words describe these roles and the skills required. The word “translators” refers to skills to find common ground between professional discourses, methods and terminology of “safeguarding” or “intangible cultural heritage” on the one hand and local practices and group processes on the other hand. Do keywords like “cultural brokerage” or “mediation” adequately describe these critical success (f) actors? Are these processes limited to the world of NGOs or do they also form a challenge for other organizations, institutions and networks?”

Anniversaries are not funerals. By organizing the colloquium in 2013 and by publishing this special issue in *Volkskunde*, we have many ambitions. The first is to draw attention to specific roles and functions in processes and networks regarding the safeguarding of intangible cultural heritage, and to provide sensitizing vocabulary and literature to talk about it. This new focus on cultural brokerage is also important for other sectors as is illustrated in the discussion about community involvement in museums and other heritage

institutions.² The second, specifically relevant for this journal, is the need to see and inscribe the recent emergence of the paradigm of safeguarding intangible cultural heritage in a long term perspective, in the history of the relations between “popular culture” and “elite culture” since the 16th century. In the literature that has been produced since the 1970s, concepts like “brokerage” or “appropriation” have enriched the debate. It is time to connect the dots, both to update and complement cultural history and to feed new disciplines like cultural policy studies with a long term perspective and (positive and often negative) experience.³ The third is to connect and confront bodies and segments of that literature and the practices and models they discuss, not only transdisciplinary but also interdisciplinary. It answers the calls launched by Janet Blake⁴, Richard Kurin⁵ and others to exchange and accumulate experiences of successful and failed projects. There is a need for many more case-studies and examples, of description and also analysis of policy-experiments, such as Flanders in the first decade of the 21st century, in order to make progress.

Contributions in this issue

Let us not forget who actually made, and now interprets, adapts, explains and broadcasts the 2003 convention text, the operational directives, the forms, and other instruments. They tend to be called experts, diplomats or other delegates, but it would also be possible and plausible to describe the profile of the core groups as “mediators” or “brokers”. They are constructing frames, telling stories and combining different worlds. It is a group of practitioners, diplomats, civil servants and politicians, constantly translating, highly skilled in the game and art of building (on) consensus (building). They are good examples of

- 2 V. Golding & W. Modest (eds.), *Museums and communities; curators, collections and collaboration*. London, 2013. In Flanders and in the Netherlands the increased attention to this new kind of professional intermediaries can be illustrated with two practical guides, both published in 2010: *Nieuwe cultuurfuncties. Een urgente verkenning naar meerwaarde en typologie*. Amsterdam, 2010 and *Makelaardij in erfgoed. Praktijkkennis voor bruggenbouwers*. Brussel, 2010.
- 3 See the research program proposed by M. Jacobs, “Bruegel and Burke were here! Examining the criteria implicit in the UNESCO paradigm of safeguarding ICH: the first decade”, *International Journal of Intangible Heritage* 9, 2014, p. 99-117; P. Burke, *Popular Culture in Early Modern Europe*. S.I. 2009; R. Muchembled, *L'invention de l'homme moderne. Sensibilités, moeurs et comportements collectifs sous l'Ancien Régime*. Paris, 1988 (in particular chapter II: “Le temps des médiateurs (XVIe siècle)”); G. Rooijackers, *Rituele repertoires. Volkscultuur in oostelijk Noord-Brabant 1559-1853*. Nijmegen, 1994, passim on “bemiddelars”; W. Frijhoff, “Toeëigening: van bezitsdrang naar betekenisgeving”, *Trajecta* 6, 1997, p. 99-118; R. Chartier, “Culture as appropriation: Popular culture uses in early modern France”, in: S. Kaplan, *Understanding popular culture. Europe from the Middle Ages to the nineteenth century*. Berlin, 1984, p. 229-253; J. Paquette, “Theories of Professional Identity: Bringing Cultural Policy in Perspective”, in: J. Paquette (ed.), *Cultural Policy, Work and Identity. The Creation, Renewal and Negotiation of Professional Subjectivities*. Farnham, 2012, p. 1-24.
- 4 J. Blake, “UNESCO’s 2003 Convention on Intangible Cultural Heritage. The implications of community involvement in ‘safeguarding’”, in: L. Smith & N. Akagawa (eds.), *Intangible Heritage*. London & New York, 2009, p. 46-73, p. 66.
- 5 R. Kurin, “Safeguarding Intangible Cultural Heritage: Key Factors in Implementing the 2003 Convention”, *International Journal of Intangible Heritage* 2, 2007, p. 10-20, p. 18.

international and interdisciplinary cultural brokers and in this case, as Marc Jacobs argues in his contribution about development brokers, even members of an epistemic community and “global-politique”. It is not by chance that Richard Kurin or Chérif Khaznadar who were heads of delegations in UNESCO developing the 2003 Convention, are also famous for developing programs of culture brokerage or ethnoscenography. We argue that brokerage is the core business of many of the key actors involved in the first decade of the 2003 Convention’s development. In this volume not only experts who have worked in the delegations of member states take the floor, but also people connected to NGOs who participate regularly in the meetings of the Intergovernmental Committee or the General Assembly of the 2003 Convention. The contribution by Jorijn Neyrinck makes clear that there are several challenges here. The NGOs, even the organizations accredited by the General Assembly, are at present hardly mobilized for developing the 2003 Convention. There is tension between this under-use and the many principles of co-governance that are cultivated in the 21st century in other fields and in the spirit of the convention. Neyrinck pleads for using these resources by interpreting broadly the current directives of the 2003 Convention. But as she emphasizes, these directives can also be changed, evolve and improve. It is one of the objectives of this volume, to feed and inspire these discussions. Introducing concepts like “brokerage” (cum “translation”), “mediation”, or “facilitation” or naming the role of “broker” or “mediator” in one or more operational directives, would be interesting. The relevance thereof also becomes clear, as Janet Blake spells out because “the intergovernmental ICH Committee of the 2003 Convention has an opportunity to inform international law through its practice in relation to participation and community involvement, not only in the narrow field of cultural heritage protection but more widely in any areas such as environmental law.”⁶

Marc Jacobs claims that the experiences of public folklore and other forms of working with actors in the field of popular culture have left interesting traces and techniques that can be used to develop the notion of safeguarding intangible cultural heritage. In this quest, one should not restrict the discussion to the usual suspects, the disciplines that deal with traditional culture, but also look at other disciplines. One technique we propose here is to examine in which fields concepts like “brokerage”, “consensus building” or “co-governance” have been used in order to identify disciplines and schools that are not often mentioned or used (for instance in this journal). Among other relevant disciplines and fields (like health care brokerage), the world of development aid and development brokerage seems particularly interesting. Marc Jacobs explores some of the recent discussions in development studies and explicitly builds the bridge, in order to mobilize these insights. The book *Development Brokers and Translators. The Ethnography of Aid and Agencies*, edited in 2006 by David Mosse and David Lewis, was one of the reference works that lead to the conference in Brussels and to this publication. David Lewis was present at the conference, embodying the bridge ambitions. His contribution to the volume presents a reflection about a key player in the world of development

6 Blake, UNESCO, p. 67.

aid: non-government organizations. He shares the perspective of studying them as cultural brokers with other authors. His contribution also makes clear that the discussions and challenges should take a broader perspective than just intangible heritage or the Western world. In this volume, Emily Drani argues that NGOs are relevant and needed for safeguarding intangible heritage in Africa and presents the case of the Cross-Cultural Foundation of Uganda. Ananya Bhattacharya further develops the thesis that NGOs dealing with intangible heritage should be considered in relation to debates on sustainable development.

What happens when local festive culture and politics are suggestively linked to both worldwide problems (like the heritage and the responsibility concerning slavery and the slave trade a few centuries ago and discrimination on the basis of skin colour) and instruments of *global-politique* (like improper use of vague references to the United Nations and UNESCO) is shown in the essay of Albert van der Zeijden, which deals with “controversial heritage”. Is “invisibility” characteristic or necessary for effective brokerage or mediation and what happens if a challenge comes into the spotlights? The case study which Albert van der Zeijden presents is a good illustration of the changes, problems and even conflicts that may occur when the 21st century UNESCO symbolic capital is injected in a field of intangible cultural heritage/popular culture, in particular in combination with attention from the press and new media.

In several case-studies in this volume, the present situation in different countries and settings is examined. Notwithstanding the fact that Canada has not yet ratified the 2003 Convention, provinces like Québec or Newfoundland and Labrador are top of mind in discussions about good practices among specialists in safeguarding intangible cultural heritage. The fact that, even though Canada is not a member of the General Assembly, Dale Jarvis was recently selected by the Intergovernmental Committee to be on the advisory body, speaks volumes. In this issue, Dale Jarvis presents the policy and interesting practices in Newfoundland and Labrador. It is an excellent example of what Marc Jacobs suggested in his contribution on the relevance of public folklore for the heritage paradigm. Valentina Lapiccirrella Zingari shows how cultural anthropology is taking up a similar role in Italy by cultivating networks and exchanges of experiences in different contexts. Veronika Filkó presents a case where a museum plays an important role in trying to mobilize people. She focusses on the process of developing a national Inventory of ICH in Hungary. The new challenges for museums in the safeguarding paradigm are also addressed in the review of Marilena Alivizatou’s reflection on this topic. Lothar Casteleyn, Ellen Janssens and Jorijn Neyrinck present an interesting case-study of a phase of heritage policy experiments in Flanders (Belgium). The positive experience in Flanders and the lessons that there are no fixed formulas for safeguarding intangible cultural heritage but that it takes much work on participatory processes and translations, formed the direct incentive to set up the colloquium and to produce this volume. We do think we are on to something, that cultural brokerage can be a critical success factor in sustainable safeguarding processes and that cultural brokers (or whatever you

want to call them) really are, in many interpretations of these words, critical success actors.

Using experiences with, and literature about, “brokerage”, “mediation” and “facilitation” can work as an eye-opener and as incentives to further develop the safeguarding intangible cultural heritage paradigm. The delegations of States Parties and other countries could consider these suggestions. It would moreover be in the spirit of the convention to mobilize as many relevant and competent actors and knowledge as possible to conduct this debate. The tenth anniversary of the 2003 Convention provided a good momentum for many initiatives to be taken: the present volume of *Volkskunde* is one of the tangible results. We explicitly draw attention to the evaluation report by the Internal Oversight Service in 2013.⁷ Another peak moment – also according to the Intangible Cultural Heritage Section of UNESCO itself – was the meeting of experts and officials who were involved in its conception and development at the “Chengdu International Conference on Intangible Cultural Heritage in Celebration of the Tenth Anniversary of UNESCO’s Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage” on 14 to 16 June 2013. In several of the debates and in particular in the “Round-table 5: Open questions and future directions” the potential of notions like “brokerage” and “mediation” was explicitly put on the table.⁸ Earlier that year, from 10 to 11 January 2013, a follow-up meeting of the first ICH-researchers forum on 3 June 2012 (just before the Fourth session of the General Assembly) in Paris, took place in Tokyo, focusing on the inscription criteria of the two Lists of the 2003 Convention. It yielded a highly critical set of papers, and also interesting bridges towards less explored areas like safeguarding endangered languages or the explicit reflection by Laurajane Smith about the question if and how the 2003 Convention challenges the Authorised Heritage Discourse.⁹ On the occasion of the following sessions of the Intergovernmental Committee in Baku in December 2013 and the General Assembly in Paris in June 2014 there were no

7 IOS, *Audit of the Working Methods of Cultural Conventions*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002232/223256E.pdf> (02-09-2014).

8 http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?meeting_id=00328

9 L. Smith, “The Intangible Cultural Heritage Convention, a Challenge to the Authorised Heritage Discourse?”, in: *Evaluating the Inscription Criteria for the Two Lists of UNESCO’s Intangible Cultural Heritage Convention. The 10th Anniversary of the 2003 Convention. Final Report*. Osaka, International Research Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region, 2013, p. 122-128. Other participants – cherchez le réseau – in the conference and the publications were Toshiyuki Kono, Cristina Chavez, Apollinaire Anakesa, Panayiota Andrianopoulou, Antonio Arantes, Chiara Bortolotto, Matthias Brenzinger, Harriet Deacon, Riëks Smeets, Chérif Khaznadar, Kristin Kuutma, Ahmed Skounti, Wim Van Zanten. M. Jacobs, “Criteria, Apertures and Envelopes. ICH Directives and Organs in Operation”, in: *Evaluating*, p. 129-137 concluded with the appeal “Why not to start work on a missing Chapter IV of the Operational Directives (after moving directives about awareness-raising to a new chapter V), expanding on Decision 7.COM 7, 6 in combination with several suggestions in 7.COM.6 and many other sources? (...) Ten years after the launch of the successful 2003 UNESCO convention, it is high time to reconsider a series of issues, e.g. about stakeholder involvement, sustainable tourism and economics, that were presented in Washington D.C. in 1999 in the form of a critical Ten Years After evaluation of the failed 1989 Recommendation.” (p. 137)

new meetings of the ICH researchers forum, but there were meetings of the ICH NGO Forum, a structure that gained considerable momentum as a platform for communication, networking, exchange and cooperation for NGOs accredited by UNESCO to provide advisory services to the Intergovernmental Committee in the framework of the 2003 Convention. The website www.ichngoforum.org develops a tool for networking and connecting among and with NGOs, and it also sets up experimental fora like *#Heritage Alive, methodologies in the field*, where experiences of community involvement can be exchanged online. A number of bridges that have been introduced in this issue in *Volkskunde*, in particular to the work of scholars like David Lewis and David Mosse do offer interesting prospects to reflect critically on the role of NGOs both in local, national, regional and international settings and in what Marc Abélès called “global-politique”.¹⁰ During the yearly meetings of this Forum, cultural brokerage in theory and practice has been a recurring topic of discussion.

It is clear that much more research and critical analysis, about the roles, differences and functions of brokers, networks and NGOs, or about the notion of “safeguarding”, is needed and that there are no easy and ready-made solutions. However, the debates can be richer and more fruitful, and have a more sustainable and positive impact, by pooling resources, among ICH researchers and ICH NGO networks, and all other stakeholders involved in developing the safeguarding of intangible heritage.

10 See for instance A. Bebbington, S. Hickey and D. Mitlin, *Can NGOs Make a Difference? The Challenge of Development Alternatives*. London & New York, 2007; B. Cooke & U. Kothari (eds.), *Participation. The New Tyranny?* London & New York, 2004; C. Shore, S. Wright & D. Però (eds.), *Policy Worlds: Anthropology and Analysis of Contemporary Power*. New York, Oxford, 2011; D. Mosse (ed.), *Adventures in Aidland: The Anthropology of Professionals in International Development*. New York, Oxford, 2011 and the literature mentioned in the contribution of Marc Jacobs about development brokerage.

UNESCO, makelaars en kritische succes(f)actoren in de borging van immaterieel cultureel erfgoed¹

In 2013 vierde de wereld de tiende verjaardag van de Conventie voor de borging van immaterieel cultureel erfgoed. De Conventie is geïnspireerd door, maar was ook een reactie tegen de effecten van de Conventie inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk werelderfgoed van 1972. Het was de bedoeling om nieuwe manieren te vinden (vandaar het ongewone woord “borging”) om te spreken over van wat toen nog aangeduid werd als “traditionele cultuur” of “folklore” en om dat te valoriseren en de overlevering ervan te faciliteren, om culturele diversiteit te celebreren en om bij dit alles meer actoren zoals gemeenschappen en groepen te betrekken. Verder speelden de internationale druk en het doorzettingsvermogen mee om een alternatief te formuleren voor (de bescherming en promotie) van “werelderfgoed”, zoals dat UNESCO-label werd gebruikt voor monumenten en landschappen, in Europa en zelfs in de rest van de wereld. Op 17 oktober 2003 aanvaardde de Algemene Vergadering van UNESCO de tekst, waaraan honderden diplomaten en deskundigen (antropologen, etnologen, “volkskundigen”, taalkundigen, juridische experts, activisten van NGO’s...) twee jaar lang intensief gewerkt hadden en daarover een consensus hadden bereikt. Nadat in 2006 dertig landen het verdrag hadden geratificeerd, kon de Conventie van kracht worden en echt in werking treden. Een van de eerste belangrijke uitdagingen was om “operationele richtlijnen” te maken: het interpreteren en concretiseren van de vage formuleringen in de artikels van de Conventie, criteria, voorstellen om fondsen toe te wijzen en om instrumenten te creëren voor de uitvoering ervan. Tussen 2006 en 2008 waren er diverse bijeenkomsten van het Intergouvernementeel Comité en werden vele werkgroepen van experts georganiseerd en gefaciliteerd door het Secretariaat (administratie) van UNESCO, terwijl ondertussen steeds meer landen de Conventie ratificeerden. Tijdens deze periode zetten veel experts die de conventietekst hadden geconstrueerd de discussie voort, ditmaal als leden van de delegaties van de lidstaten die zitting namen in het Intergouvernementele Comité of de Algemene Vergadering, of aanwezig als (vooral in de wandelgangen) invloed uitoefenende waarnemers. De eerste

1 De literatuurverwijzingen vindt men in de tekst van M. Jacobs, J. Neyrinck & A. van der Zeijden, “UNESCO, Brokers and Critical Success (F)Actors in Safeguarding Intangible Cultural Heritage”. Zie Inleiding in dit nummer van *Volkskunde*, p. 249-256.

versie van een geconsolideerde reeks operationele richtlijnen waarmee de leden van het Comité konden leven (dus een consensus) was klaar in de vroege zomer van 2008 en werd door de Algemene Vergadering aanvaard in juni 2008. Nu kon de Conventie pas echt in werking treden.

Dat betekent dat in 2013 niet alleen de tiende verjaardag werd gevierd, maar ook het vijfde operationele werkjaar van de Conventie en de operationele richtlijnen, die kunnen worden gewijzigd door de Algemene Vergadering van de lidstaten. Ze zijn ook effectief aangepast en bijgewerkt (in de eerste plaats de criteria en procedures voor de internationale lijsten in artikel 16 en 17 van de Conventie) in 2010, 2012 en 2014. De laatste veranderingen waren deels gebaseerd op het resultaat van een evaluatie door de Internal Oversight Service van UNESCO, van de Conventie van 2003 en de operationele richtlijnen en hoe die kaderteksten in de praktijk waren gebracht. In de laatste bijeenkomsten van het Intergouvernementeel Comité in Baku (2013) en de Algemene Vergadering in Parijs (2014) werd de uitnodiging geformuleerd tot meer aansturing en betere operationele richtlijnen met het oog op borging, waarbij ook uitdagingen zoals duurzame ontwikkeling, toerisme en commercialisering aangepakt worden. Tevens werd opgeroepen om de rollen die niet-gouvernementele organisaties (nog niet) kunnen opnemen bij het implementeren van de Conventie opnieuw te overwegen. In tegenstelling tot de in steen gebeitelde conventietekst uit 2003 zelf, kunnen de operationele richtlijnen immers wél worden gewijzigd, uitgebreid en opnieuw georiënteerd.

De tiende verjaardag: een kans om de belangrijkste uitdagingen, beperkingen en mogelijkheden te verkennen

In 2013 deed UNESCO een wereldwijde oproep aan alle belanghebbenden die betrokken zijn bij de borging van het immaterieel cultureel erfgoed om samen met hen de sleuteluitdagingen, knelpunten en mogelijkheden die gerelateerd zijn aan de implementatie van de Conventie in kaart te brengen en te verkennen. Resultaat was een groot aantal symposia, studiedagen, campagnes en andere activiteiten die op een speciale webpagina in kaart werden gebracht: <http://www.unesco.org/culture/ich/en/anniversary>. Vanuit de lidstaat België, meer specifiek Vlaanderen, werd een internationaal colloquium voorgesteld voor het programma en de website. De titel was “Immaterieel cultureel erfgoedmakelaars, facilitatoren, bemiddelaars en tussenpersonen. Kritische succes(f)actoren voor de borging van immaterieel cultureel erfgoed”. Het evenement vond plaats in Brussel, bij FARO, op 6 november 2013, onder auspiciën van de Vlaamse UNESCO-commissie. De belangrijkste organisatoren waren FARO, tapis plein en de Vrije Universiteit Brussel/BREL, in samenwerking met het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (VIE) en het ICH-NGO-Forum, het netwerk van de NGO's verbonden aan de UNESCO-Conventie. Vanuit Vlaanderen participeerde het ICE-netwerk (ICE staat voor immaterieel cultureel erfgoed, zoals ICH in het Engels) en het platform www.immaterieelerfgoed.be. De titel van het ICE-netwerk verwijst naar een aantal expertisecentra, gevestigd in Brussel en in Vlaanderen die zich bezighouden met het cultiveren van het paradigma van het borgen van immaterieel cultureel

erfgoed: LECA-CAG-Het Firmament-Resonant-ETWIE-tapis plein en FARO. Zoals duidelijk wordt in de bijdrage van Casteleyn, Janssens en Neyrinck in deze bundel, omvat dit netwerk verder ook de erfgoedcellen in Vlaanderen. Het begrip makelaardij kenmerkt zowel de organisaties als de mensen die er werken. Ook in Nederland is er sprake van een groeiende bewustwording omtrent vraagstukken die verband houden met het bemiddelen van cultuur en erfgoed. Dat is de reden waarom ook de Nationale UNESCO-commissie in Nederland en het VIE zich aansloten bij het initiatief van de partners in Vlaanderen en Brussel. Al vóór de ratificatie van de UNESCO-Conventie door de Nederlandse staat had VIE zich in 2003 als “public folklore” instelling gepositioneerd, actief in “culturele makelaardij”. VIE was in dit opzicht, net als organisaties in Vlaanderen, geïnspireerd door de discussies in de Verenigde Staten rond dit thema, zoals bleek uit de door VIE gerealiseerde publicatie *Volkskultuur van en voor een breed publiek* (Utrecht, 2003).

De artikelen in deze thema-aflevering van *Volkskunde* kunnen beschouwd worden als de “acta” van het colloquium in Brussel in 2013, aangevuld met extra bijdragen en essays van actoren uit het ICH-NGO-Forum. De aankondiging van het colloquium is nog te vinden op de UNESCO-website en legt uit wat de bedoeling was: “De Conventie van 2003 en de daarop volgende versies van de operationele richtlijnen zijn van grote invloed op de cultureel-erfgoedpraktijken en beleidskeuzes in veel natiestaten en regio’s over de hele wereld. Welke lessen kunnen we trekken uit de uitvoering en evaluatie van de borgingsplannen en -programma’s voor immaterieel cultureel erfgoed? Wat werkt? Wat ontbreekt er? Kunnen goede praktijken uit andere erfgoedvelden inspirerend zijn? Wat kunnen we leren van de ervaringen in andere sectoren, zoals ontwikkelingshulp en de gezondheidszorg en andere programma’s, waarin makelaars en bemiddelaars actief zijn?”

De centrale hypothese die we willen onderzoeken is in hoeverre de rol van bemiddelaars, culturele makelaars of facilitatoren, van belang is voor het welslagen van borgingsprogramma’s en participatieve processen van erfgoedwerk. Verschillende woorden beschrijven deze rollen en de vaardigheden die daarvoor nodig zijn. Het woord “vertalers” verwijst naar vaardigheden om een gemeenschappelijke grond te vinden tussen de professionele vertogen, methodes en terminologie van “bescherming/borging” of “immaterieel cultureel erfgoed” aan de ene kant en de lokale praktijken en groepsprocessen aan de andere kant. Zijn trefwoorden als “culturele makelaardij” of “bemiddeling” geschikt om deze kritische succes(f)actoren te omschrijven? Zijn deze processen beperkt tot de wereld van de NGO’s of vormen ze ook een uitdaging voor andere organisaties, instellingen en netwerken?”

Verjaardagen zijn geen begrafenissen. Met het organiseren van het colloquium in 2013 en het publiceren van de bijdragen in *Volkskunde* hebben we vele ambities. De eerste ambitie is om de aandacht te vestigen op specifieke rollen en functies in processen en netwerken met betrekking tot de bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed. Daarvoor willen we een sensibiliserende woordenschat bieden met relevante literatuur. De nieuwe focus op culturele makelaardij is ook van belang voor andere sectoren, zoals onder meer blijkt uit de discussie over het betrekken van gemeenschappen

bij musea en andere erfgoedinstellingen. De tweede ambitie, speciaal van belang voor dit tijdschrift, is dat we de recente opkomst van het immaterieel-erfgoedborgingsparadigma in een langetermijnperspectief willen plaatsen, in de geschiedenis van de relaties tussen “volkscultuur” en “elitecultuur” vanaf de 16de eeuw. In de literatuur die is verschenen sinds de jaren 1970 hebben begrippen als “makelaardij”/bemiddeling of “toe-eigening” het debat verrijkt. Het is tijd om die punten te verbinden, zowel om de cultuurgeschiedenis bij de tijd te brengen en aan te vullen als om nieuwe disciplines zoals cultuur-beleidswetenschappen te voeden met een langetermijnperspectief en (van positieve en vaak negatieve) ervaringen. Ten derde willen we clusters en onderdelen van de wetenschappelijke literatuur, maar ook de praktijken en modellen waarover ze schrijven, met elkaar verbinden, zowel op transdisciplinaire als op interdisciplinaire wijze. Wij willen, om in te spelen op vragen en oproepen van Janet Blake, Richard Kurin en anderen, ervaringen met succesvolle en mislukte projecten verzamelen en uitwisselen. Er is behoefte aan veel meer casestudies en voorbeelden, beschrijvingen maar ook analyses van beleidsexperimenten, zoals in Vlaanderen in het eerste decennium van de 21ste eeuw, om vooruitgang te boeken.

Bijdragen in deze aflevering van *Volkskunde*

Laten we niet vergeten dat diegenen die de conventietekst hebben gemaakt en nu werken aan de herziening, het uitleggen of “uitzenden” van de teksten rond de Conventie, de formulieren en andere instrumenten, doorgaans als “experten”, “diplomaten” of andere afgevaardigden worden voorgesteld, maar dat het ook mogelijk en zelfs zinvol is hen te karakteriseren als “bemiddelaars” of “makelaars”. Zij bouwen aan kaders (“frames”), vertellen verhalen en combineren verschillende werelden. Het is een groep van beoefenaars, diplomaten, ambtenaren en politici, die voortdurend “vertalen”, die zeer bedreven zijn in het spel en de kunst van het (bouwen op) consensus bouwen. Het zijn goede voorbeelden van hedendaagse internationale en interdisciplinaire culturele makelaars en die in dit geval, zoals Marc Jacobs stelt in zijn bijdrage over de ontwikkelingsmakelaars, leden zijn van een “epistemische gemeenschap” (een begrip dat Peter Haas heeft geïntroduceerd) en de wereld van “global-politique” (een begrip gelanceerd door Marc Abélès). Het is geen toeval dat Richard Kurin of Chérif Khaznadar, beiden prominente leden van de nationale delegaties die de tekst van de Conventie onderhandeld hebben, ook bekend zijn als ontwikkelaars van cultuurmakelaardij of “ethnoscenografie”. Makelaardij (“brokerage”) was de *core business* van vele sleutelactoren die in het eerste decennium actief waren bij de ontwikkeling van de Conventie van 2003. In deze bundel komen niet alleen experts aan het woord die hebben gewerkt in de delegaties van de lidstaten, maar ook mensen die zijn verbonden aan NGO’s die regelmatig de vergaderingen van het Intergouvernementeel Comité of de Algemene Vergadering bijwonen. De bijdrage van Jorijn Neyrinck maakt duidelijk dat er hier verschillende uitdagingen liggen. De NGO’s – zelfs die organisaties die geaccrediteerd zijn door de Algemene Vergadering – worden op dit moment nauwelijks

gemobiliseerd om de Conventie mee te ontwikkelen. Er is een spanningsveld tussen het onvoldoende gebruiken van NGO's en de vele principes van "co-governance" die in allerlei beleidsvelden, maar ook in de geest van de Conventie zelf, gecultiveerd en gepromoot worden. Neyrinck pleit ervoor alle beschikbare hulpbronnen in te zetten, door de huidige richtlijnen breed te interpreteren en waar nodig te veranderen, te laten evolueren en te verbeteren. Het is een van de doelstellingen van deze publicatie om de discussies te voeden en te inspireren. De introductie van begrippen als makelaardij, met een bijzonder bijklank van "vertaling"/"translatie", "bemiddeling", of "faciliteren", of het benoemen van de rol van "broker" of "bemiddelaar" in een of meer operationele richtlijnen, zou interessant zijn. Het belang daarvan mag duidelijk zijn, want zoals Janet Blake nauwkeurig heeft omschreven, heeft het Intergouvernementeel Comité van de Conventie van 2003 de kans om het internationaal recht te beïnvloeden door zijn praktijk rond participatie en het betrekken van gemeenschappen, niet alleen in het enge veld van de bescherming van cultureel erfgoed maar ook breder in allerlei domeinen zoals milieurecht.

Marc Jacobs stelt dat de ervaringen van "public folklore" en andere vormen van werken met actoren in het veld van volkscultuur boeiende sporen en technieken hebben opgeleverd, die gebruikt kunnen worden voor het verder ontwikkelen van de notie van het borgen van immaterieel cultureel erfgoed. In deze zoektocht moet men zich niet beperken tot de voor de hand liggende disciplines die zich bezighouden met traditionele cultuur, maar ook kijken naar andere disciplines. Een techniek die we hier voorstellen is om te onderzoeken in welke velden begrippen als "brokerage", "het bouwen van consensus" of "co-governance" gebruikt worden, zodat we ook scholen of disciplines die niet vaak genoemd of gebruikt worden (bijvoorbeeld in dit tijdschrift) in beeld krijgen. Denk daarbij aan disciplines en werkvelden zoals gezondheidszorg of de wereld van de ontwikkelingssamenwerking en -makelaardij. Marc Jacobs verkent enkele van de recente discussies en publicaties om deze inzichten te mobiliseren. Het boek *Development Brokers and Translators. The Ethnography of Aid and Agencies*, dat in 2006 verscheen onder redactie van David Mosse en David Lewis, was een van de referentiewerken die de conferentie in Brussel in 2013 en deze publicatie inspireerde. David Lewis was aanwezig op de conferentie en belichaamde zo de ambitie om bruggen te slaan. Zijn bijdrage aan de publicatie biedt een reflectie over een belangrijke speler in de wereld van de ontwikkelingshulp: niet-gouvernementele organisaties. Dit perspectief om deze organisaties te bestuderen als culturele makelaars deelt hij met andere auteurs. Zijn bijdrage maakt ook duidelijk dat de discussies en uitdagingen een breder perspectief vragen dan alleen immaterieel erfgoed of de westerse wereld. In deze bundel stelt Emily Drani dat NGO's relevant en nodig zijn voor de borging van immaterieel erfgoed in Afrika, waarbij ze het voorbeeld van de Cross-Cultural Foundation Uganda presenteert. Ananya Bhattacharya bouwt voort op de stelling dat NGO's, die actief zijn rond immaterieel erfgoed, ook in overweging moeten genomen worden in debatten over duurzame ontwikkeling.

Wat gebeurt er als lokale feestcultuur en politiek op een suggestieve wijze gekoppeld worden aan zowel wereldwijde problemen (zoals het erfgoed van

en de verantwoordelijkheid voor slavernij en slavenhandel van enkele eeuwen geleden of discriminatie op basis van huidskleur) als de instrumenten van hedendaagse “global-politique” (via vage verwijzingen naar de Verenigde Naties en de UNESCO)? In het essay van Albert van der Zeijden komt het begrip “controversieel erfgoed” aan bod. Is “onzichtbaarheid” een kenmerk dat noodzakelijk is voor het realiseren van een effectieve vorm van makelaardij of bemiddeling en wat gebeurt er wanneer de uitdaging in de schijnwerpers belandt? De case study van Albert van der Zeijden biedt een goede illustratie van de veranderingen, problemen en zelfs conflicten die kunnen optreden wanneer in de 21ste eeuw het symbolische kapitaal van UNESCO wordt geïnjecteerd in het veld van immaterieel cultureel erfgoed/volkscultuur, in het bijzonder in combinatie met de verhoogde aandacht van de pers en de nieuwe media.

In een aantal casestudies wordt de huidige situatie in verschillende landen en contexten onderzocht. Ondanks het feit dat Canada de Conventie van 2003 nog niet heeft geratificeerd, komen provincies als Québec en Labrador-Newfoundland snel op tafel als men het heeft over voorbeeldpraktijken van het borgen van immaterieel erfgoed. Het feit dat – hoewel Canada geen lid is van de Algemene Vergadering – Dale Jarvis onlangs door het Intergouvernementeel Comité geselecteerd werd om zitting te nemen in een van hun adviesorganen, spreekt boekdelen. In dit nummer presenteert Dale Jarvis het beleid en enkele interessante praktijken in Labrador-Newfoundland. Het is een uitstekend voorbeeld van wat Marc Jacobs stelt in zijn bijdrage over de relevantie van *public folklore* voor het erfgoedparadigma. Valentina Lapiccirrella Zingari laat zien hoe culturele antropologie een vergelijkbare rol op zich neemt in Italië door het cultiveren van netwerken en de uitwisseling van ervaringen in verschillende contexten. Veronika Filkó presenteert een voorbeeld waarbij een museum een belangrijke rol speelt in het mobiliseren van mensen, onder meer ten behoeve van de Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed in Hongarije. De nieuwe uitdagingen voor musea worden ook behandeld in een recensie van Marilena Alivizatou’s recente boek over dit onderwerp. Lothar Casteleyn, Ellen Janssens en Jorijn Neyrinck presenteren een interessante casestudy van een recente fase in het (experimenteel) erfgoedbeleid in Vlaanderen. De positieve ervaringen in Vlaanderen en de lessen dat er geen vaste formules voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed zijn, was een directe prikkel voor het organiseren van het colloquium en het realiseren van deze publicatie. Wij denken dat we iets op het spoor zijn, dat culturele makelaardij een kritische succesfactor kan zijn in borgingsprocessen en dat culturele makelaars (of hoe je hen ook wilt noemen) in vele betekenissen van die woorden, kritische succesactoren zijn.

Het gebruikmaken van ervaringen met en literatuur over “makelaardij”, “bemiddeling” en “faciliteren” kan werken als een eyeopener en een stimulans zijn om het immaterieel cultureel-erfgoedparadigma verder te ontwikkelen. De delegaties van de lidstaten en andere landen zouden deze suggesties in overweging kunnen nemen. Het is bovendien in de geest van de Conventie om zoveel mogelijk relevante en competente actoren en kennis te mobiliseren om dit debat te voeren. De tiende verjaardag van de Conventie van 2003 bood hiervoor een goed momentum. De huidige aflevering van *Volkskunde* is een

van de tastbare resultaten. Verder willen we expliciet aandacht vragen voor het evaluatierapport van de Internal Oversight Service in 2013. Een ander piekmoment – ook volgens de Sectie Immaterieel Cultureel Erfgoed van UNESCO zelf – was de vergadering van experts en officiële vertegenwoordigers die betrokken waren bij het ontwerp en de ontwikkeling van de Conventie, in een internationale conferentie in Chengdu van 14 tot 16 juni 2013. In verschillende debatten, en in het bijzonder in Rondetafel 5, kwamen begrippen als “brokerage” en “bemiddeling” expliciet ter tafel. Een bijeenkomst van onderzoekers in Tokio op 10 en 11 januari 2013 was een opvolgvergadering na het eerste “ICH-researchers-forum” dat plaats had gevonden in Parijs op 3 juni 2012 (net voor de vierde sessie van de Algemene Vergadering). Die leverde naast een aantal zeer kritische bijdragen ook interessante bruggen naar minder verkende gebieden, zoals de borging van bedreigde talen, of de expliciete reflectie door Laurajane Smith over de vraag of en hoe de Conventie van 2003 de “Authorised Heritage Discourse” uitdaagt. Ter gelegenheid van de volgende zittingen van het Intergouvernementeel Comité in Baku in december 2013 en de Algemene Vergadering in Parijs in juni 2014 waren er geen nieuwe sessies van het ICH-onderzoekersforum, maar waren er wel vergaderingen van het ICH-NGO-Forum, een structuur die wind in de zeilen heeft gekregen als platform voor communicatie, uitwisseling en samenwerking van de NGO’s die door UNESCO geaccrediteerd zijn om in het kader van de Conventie advies te verstrekken aan het Intergouvernementeel Comité. De website www.ichngoforum.org ontwikkelt een tool om te netwerken en de verbindingen tussen NGO’s te versterken en zet ook experimentele fora op zoals *Heritage Alive*, *methodologies in the field* waar ervaringen met het betrekken van gemeenschappen online kunnen worden uitgewisseld. Diverse bruggen die in dit nummer van *Volkskunde* worden voorgesteld, in het bijzonder het oeuvre van onderzoekers zoals David Lewis en David Mosse, bieden interessante vooruitzichten om kritisch te reflecteren op de rol van NGO’s, zowel in lokale, nationale, regionale en internationale contexten, en ook in Marc Abélès “global-politique”. Tijdens de jaarlijkse vergaderingen van het ICH-NGO-Forum is culturele makelaardij in theorie en praktijk herhaaldelijk een onderwerp van discussie geweest.

Het is duidelijk dat er veel meer onderzoek en kritische analyse nodig is over de rollen en functies van makelaars, netwerken en NGO’s, of over het begrip “safeguarding”, maar ook dat er geen gemakkelijke kant-en-klare oplossingen zijn. De debatten kunnen evenwel rijker en vruchtbaarder zijn en een meer duurzame en positieve impact hebben, als de hulpbronnen gebundeld worden, ook die van de onderzoekers en de ICH-NGO-netwerken, en alle andere partijen die betrokken zijn bij de ontwikkeling van het borgen van immaterieel erfgoed.

